

Til alle driftsoperatører og
ansatte i statlige mottak

DERES REF

VÅR REF
00/4209

DATO
24.01.2001

INFORMASJON OG AKTIVITETER: KVINNER – LIKESTILLING - HELSE

Det er blitt kjent for norske myndigheter og det norske folk at omskjæring/kjønnslemlestelse praktiseres på norske jenter og flyktning- og innvandrere etter at de er kommet til Norge, først og fremst utenfor landets grenser, men at det også forekommer i Norge.

Helsetilsynet har nylig utgitt en veiledning for helsepersonell som sikter mot å forebygge kjønnslemlestelse/omskjæring av kvinner, og å gi kvinner som er omskåret et bedre helsetilbud. *Helsetilsynets veileder om kjønnslemlestelse/omskjæring av kvinner* følger vedlagt, og ansatte ved landets statlige mottak skal gjøre seg kjent med innholdet i den. Det skal videre sikres at alle beboere får informasjon om lovforbudet, helserisikoen, etc forbundet ved dette inngrepet.

Mottaket må samarbeide med helsetjenesten om å gi slik informasjon. Helsevesenet vil være den viktigste aktøren i arbeidet med å *forhindre* kvinnelig kjønnslemlestelse og *behandle* jenter og kvinner som har vært utsatt for dette overgrep.

Tvangsekteskap er et annet tema som det skal rettes oppmerksomhet mot. Som ett tiltak for å forhindre tvangsekteskap, bør man i likhet med arbeidet omkring kjønnslemlestelsesproblematikken satse på informasjon om norske samfunnsforhold generelt og regelverk på området spesielt, samtidig med at det arbeides med holdningsendringer.

Kvinnelige asylsøkere opplever ofte at de har mistet sine sosiale nettverk, kanskje for første gang i sine liv. Det kan gjøre kvinner svært sårbare. Dette gjelder spesielt hvis de har kommet uten følge av familiemedlemmer. Denne sårbarheten krever spesiell oppmerksomhet og behandling¹.

¹ Reception Standards For Asylum Seekers In the European Union, UNHCR, Geneve, juli 2000

Postadresse: Postboks 8108 Dep. N-0032 OSLO	Besøksadresser: <i>Juridisk- og administrasjonsavd.:</i> Hausmannsgt. 21, Oslo <i>Integreringsavdelingen:</i> Storgt. 34 C, Oslo	Sentralbord: 23 35 15 00	Telefaks 23 35 15 04 23 29 21 64 23 29 21 65
Internett: www.udi.no E-postadr: udi@udi.no	E-post direkte: hil@udi.no	Forværelse: 23 29 21 25 23 29 21 26	23 29 21 66 23 29 21 67
		Tlf direkte: 23 29 21 21	23 29 21 68

Stortingsmeldingen² som Kommunal- og regionaldepartementet la frem 15. desember i år understreker viktigheten av godt informasjonsarbeid i mottak, og har et spesielt fokus på kvinner og deres spesielle behov. Dette er også i tråd med UDIs føringer for mottakenes planarbeid i 2001, der satsningsområdene blant annet er *informasjonsarbeid i mottak* og *differensiering av tilbudet i mottak*, der kvinner blir trukket frem som en prioritert gruppe.

Det er gjennom informasjon at beboerne i statlige mottak får et realistisk bilde av det norske samfunnet og en forståelse av de grunnleggende verdiene samfunnet bygger på, og rettigheter og plikter innbyggere i Norge har.

I følge *Reglement for drift av mottak* skal alle statlige mottak ha et strukturert informasjonsprogram som er tilpasset de beboerne som til en hver tid bor i mottaket. Veilederen til informasjonsprogrammet, som er utarbeidet av UDI, inneholder temaer som mottaksbeboerne skal få informasjon om og forslag til metodikk for selve gjennomføringen av programmet. I det følgende vises det forslagsvis til noen temaer i informasjonsprogrammet hvor det vil være naturlig å trekke inn informasjon om de ovennevnte - andre relaterte temaer.

Det obligatoriske informasjonsprogrammet består av *ankomstdelen* og den *ordinære delen*. I tillegg til denne informasjonen skal beboere som har fullført den obligatoriske delen av informasjonsprogrammet gis informasjon ved behov eller etter eget ønske. Denne delen av informasjonsprogrammet er ikke obligatorisk.

ANKOMSTDELEN

av informasjonsprogrammet skal omhandle mottakets *nærmiljø*.

Når man herunder omtaler legetjeneste kan det være naturlig å ta opp smittsomme sykdommer og smitteformer, prevensjon, osv, avhengig av mottakets aktuelle beboermasse.

ORDINÆRT INFORMASJONSPROGRAM

er delt inn i 7 temaer.

Noen av disse temaene er mer relevante enn andre i forhold til å informere om likestilling generelt og kjønnslemlestelse av kvinner og tvangsekteskap spesielt.

Temaet *helse*;

- kvinnelig helse
- seksualliv, befruktning, graviditet, fødsel

Informasjon om temaet kjønnslemlestelse og andre kvinnerelaterte helsespørsmål må tilrettelegges i tett samarbeid med helsetjenesten. Mottaket har ansvaret for at temaene blir gjennomgått, men helsetjenesten bør stå for selve informasjonsgivingen.

Tema *normer og verdier*;

- kjønnsroller/kvinnesyn
- vold i familien

Tema *samfunnsstrukturen*;

² Stortingsmelding nr. 17 (2000-2001) Asyl- og flyktningpolitikken i Norge

- lovforbud og regler og sanksjoner og straff forbundet med disse handlingene
- menneskerettigheter, med spesiell vekt på kvinner og barns rettigheter
- familieliv
- ekteskap/samliv
- likestilling
 - under mottaksoppholdet
 - i hjemlandet/ved retur

FORSLAG TIL TILNÆRMING

En tilnærming til det ovennevnte punktet om *menneskerettigheter* kan være å starte med å fokusere på menneskerettigheter i en global sammenheng for så å arbeide seg nedover til det enkelte individ. På denne måten vil kvinner se at de ikke er alene i verden om å være i en vanskelig situasjon, samtidig med at man tilbyr hjelp for å finne fram i de hjelpetilbudene som storsamfunnet kan tilby. Videre kan man som ett tiltak på mottaket (og i nærmiljøet) gjennomføre informasjons- og opplysningskampanjer om menneskerettigheter generelt.

KVINNE- OG JENTEGRUPPER

Det vil ved gjennomgåelsen av flere av de ovennevnte – og relaterte temaene anbefales å ha egne kvinne-/jentegrupper. Mange mottak har allerede skaffet seg gode erfaringer med en slik praksis. *Ved planlegging og tilrettelegging av aktiviteter lyt ein vere særleg merksam på å tilfredsstille dei ulike behova som kvinner, menn og barn har. Det bør leggjast til rette for eigne aktivitetar og opphaldsrom for jenter og kvinner. Eigne kvinnegrupper bør opprettast ved alle mottak.*³

INFORMASJON, SAMFUNNSKUNNSKAP OG DIALOG

Det bør vurderes om når det er aktuelt for jenter (fra og med 16 år) å delta på informasjonsmøter som blir holdt i kvinnegruppene. Det er dessuten viktig å gi de unge jentene nok styrke og forståelse for deres egenverdi til at de innser sine egne rettigheter, dvs. hjelp til selvhjelp. Det er med andre ord viktig å bygge opp barns og unges selvtillit og gi dem informasjon om hva slags hjelp som er tilgjengelig og hvor man kan få den.

Det er videre et mål å få til en *dialog*, til at beboere snakker seg i mellom. Også her vil de mottaksansattes rolle i stor grad være å tilrettelegge, bidra til at dialogen mellom bl.a. unge og eldre (foreldre) kommer i stand, og forsøke å få meningsdannende personer og opinionsledere til å fremstå med en klar og tydelig avstandtagen i forhold til kjønnslemlestelse og tvangsekteskap.

Vi minner om kravet i driftsreglementet om at mottaket skal tilstrebe et gjensidig samarbeid med voksenopplæringen i *norsk med samfunnskunnskap* og mottakets informasjons- og aktivitetsprogram for å sikre at de utgjør en pedagogisk helhet. Likeledes skal ekskursjoner, arbeidsgrupper og andre egnede aktiviteter benyttes som pedagogiske virkemidler og utgjøre en integrert del av informasjonsprogrammet.⁴

BOFORHOLD OG SIKKERHET I MOTTAK

³ Stortingsmelding nr. 17 (2000-2001) Asyl- og flyktningpolitikken i Noreg

⁴ Driftsreglement for statlig mottak, del B *Krav til mottaksarbeidet*

I 1995 la UNHCR fram forslag til retningslinjer i forbindelse med forebygging og tiltak mot seksualisert vold mot asylsøkere og flyktninger⁵. UNHCR ga noen praktiske råd knyttet til boforhold og sikkerhet i mottak. Vi nevner noen momenter det er viktig at driftsoperatører og mottaksansatte er bevisste på i forbindelse med romutnyttelse og –fordeling.

- det er ønskelig og anbefalt å ha *tilbud* om et avgrenset område for enslige kvinner med og uten barn
- man skal være spesielt oppmerksom på enslige mindreårige jenter
- sikre at dusjer/bad/toalett er innredet på en slik måte at kvinner og menn ikke er tvunget til bruke disse samtidig, og at de er separate og låsbare

BEOERMEDVIRKNING

Også i denne sammenhengen er det viktig å motivere kvinner til beboermedvirkning slik at de får innflytelse på den fysiske og sosiale organiseringen av mottaket.

Mottaket skal stimulere kvinner til økt deltakelse i samarbeidsrådet, og tilby beboerne enkle kvalifiseringstiltak der det vil bidra til å fremme medvirkningen. Regjeringen, i likhet med UDI, mener at det må være et *mål at kvinner er representerte i samarbeidsrådene*.⁶

Vi ønsker mottakene lykke til i arbeidet med disse viktige utfordringene.

Med hilsen
for Utlendingsdirektoratet,
integreringsavdelingen

Erling Kielland
avdelingsdirektør

Rolf Angelsen
underdirektør

Kopi: Kommunal- og regionaldepartementet
Helsetilsynet

Vedlegg: Veileder for helsepersonell i Norge om kvinnelig omskjæring
Oversendelsesbrev til ovennevnte veileder

⁵ *Sexual violence against refugees*, UNHCR, Geneve 1995

⁶ Stortingsmelding nr. 17 (2000-2001) Asyl- og flyktningpolitikken i Norge